

Postkonfliktní stabilizace: příklad Iráku. Editor Vlastimil Galatík. Brno: Univerzita obrany – Ústav strategických studií, 2007, první vydání, 102 stran, ISBN 978-80-7231-249-8.

Analýza lokálních válek v posledních desetiletích ukazuje, že není ani tak vážným problémem jejich vojenské řešení, zvláště pokud jde o Spojené státy a jejich armádu, jako spíš následné mírové uspořádání. Nejde přitom jen o USA v Iráku, ale např. spolu s Francií i ve Vietnamu, ruskou zkušenost v Afghánistánu a v Čechensku, Izraele v Libanonu, spojenců i naši v Kosovu apod. Proto lze uvítat týmovou práci kolektivu Ústavu strategických studií Univerzity obrany v Brně, která se problematice postkonfliktní stabilizace v deseti kapitolách na příkladu nejaktuálnějším v Iráku věnuje. Odstup čtyř let toto zhodnocení umožňuje, i když ne všechny kapitoly mají stejnou úroveň. Většina poznatků a zkušeností je však hodnotná, a proto je třeba jim věnovat pozornost.

Autoři v úvodu potvrzují obecné zjištění, že spojenecká koalice (v koalici „ochotných“ bylo 49 zemí) poměrně snadno porazila regulární iráckou armádu a setkala se s podporou většiny Iráčanů, ale bezprostředně poté začaly problémy s gerilou. Tyto aktivity se stupňovaly, což snižovalo americkou prestiž i podporu v samotných Spojených státech. Proto záhy po zahájení konfliktu bylo možné předvídat, což se také stalo, že tu dojde ke specifické vietnamizaci konfliktu.

Autory první pozoruhodné kapitoly *Příčiny a cíle konfliktu v Iráku a realita postkonfliktní stabilizace* jsou Libor Frank a Richard Stojar. Vycházejí z teze, že „v druhé polovině 90. let se Husajnov režim zdál být stále výraznější překážkou nejen pro bezpečnost a stabilitu Středního východu, ale ve spojení s mezinárodním terorismem a podezřením z držení zbraní hromadného ničení rovněž nadregionální hrozbou“.

Problémem je sloveso v minulém čase „zdál se“, což se s výjimkou použití chemických zbraní nepotvrdilo a přispělo k oslabení podpory koalice, její prestiže a ztížilo vztahy mezi USA a evropskými zeměmi. Prokazuje to problematičnost činnosti zpravodajských služeb a jejich malá efektivita v tomto specifickém prostředí, které v podstatě znemožňuje nasadit v těchto strukturách agenty.

K plné úspěšnosti operace také nepřispělo, že neměla ve srovnání s Pouštní bouří a Pouštním štítem mandát OSN. Rozhodnutí vycházelo z Národní bezpečnostní strategie USA s důrazem na preemptivní typ prevence, která měla po 11. září 2001 podporu otřesené americké veřejnosti. K tomu přispělo i to, že Irák neplnil rezoluce OSN a odmítal spolupráci s ní. Zatímco opatření v oblasti vnitřní bezpečnosti se ve Spojených státech osvědčila, od té doby tu nedošlo k vážnějšímu teroristickému činu, o rozhodnutích ve vnější bezpečnosti se to již zdaleka říci nedá.

Klíčovým problémem jsou příčiny vedoucí v podstatě k občanské válce, i když její existenci nikdo *de facto* nepotvrzuje. Autoři naznačují, že roli tu hrála debaasizace, jistá obdoba denacifikace v Německu po druhé světové válce, která se dotkla zejména dosud vládnoucích sunnitů, a pokračující strukturalizace a diferenciacie irácké společnosti. Tyto politické, náboženské a národnostní problémy byly latentní, pád Husajnova režimu je jen obnažil.

Příležitost se tu otevřela i pro **mezinárodní terorismus**. Vážné ztráty na zdraví a životech Iráčanů původní záměry tak deklasují. A tak je otázkou, zda sebelépe realizovaný a promyšlený stabilizační plán by v takových podmínkách měl naději na úspěch a zda základní chyba není ve vlastním rozhodnutí na Irák zaútočit. Proto se aktuálně objevují úvahy, jak odtud s nejméně pošramocenou pověstí odejít jako z Vietnamu. I přes riziko, že to posílí mezinárodní terorismus, proti kterému je třeba nejspíš bojovat jinak.

Paradoxní je, že příkladem mohou být Spojené státy, jak postupovaly ve vnitřní bezpečnostní politice po 11. září 2001. I když tato úvodní kapitola podrobně popisuje vznik, vývoj a sled událostí, je určitým nedostatkem, že se podrobněji nevěnuje irácké armádě, především problému, zda bylo správné její jednotky rozpustit a umožnit vojákům odejít i se zbraněmi, což se nesetkalo s jednotným souhlasem. Dalším vážným problémem je zhodnotit, zda koalicí nabízená demokracie v západním pojetí jako systém vládnutí je v islámském světě vůbec reálná.

Spoluautor první kapitoly Richard Stojar je autorem i podrobnější kapitoly druhé *Vnitropolitická situace Iráku po ukončení bojových operací v roce 2003 a její vývoj do současnosti*.

Charakterizuje ji takto: „Deklarované ukončení bojových operací v Iráku na jaře 2003 fakticky znamenalo pro koaliční síly pouze přechod ke konfliktu jiného typu, než byla přímá konfrontace s iráckou armádou a republikánskými gardami strany Baas.“ Jde tedy o zcela rozdílnou situaci, než jaká nastala po jugoslávském konfliktu. Možná i proto, že tu již došlo k fragmentaci jednotného státu, kdežto v případě Iráku je to budoucí hrozba, a to nejen pro Irák, ale v případě zrodu Kurdistánu přinejmenším pro Turecko a Írán. Kurdové už nyní mají v podstatě nezávislé ozbrojené síly. Konečně je mají i kmenoví a náboženští vůdci.

Výrazným přínosem kapitoly je část zabývající se gerilovým hnutím a teroristickými skupinami. Za pozornost zvláště stojí, že pronikají i do nově konstituovaného státního aparátu, zvláště bezpečnostního. Upozorňuje se také na nebezpečí federalizace země, která by vedla k rozpadu Iráku, podobně jako v případě Československa a Jugoslávie. Jistým východiskem je akceptovat návrh Bakerovy a Hamiltonovy komise, tj. v zájmu stabilizace Iráku spolupracovat i se Sýrií a Íránem.

Petre Dutu, sociolog ze Střediska strategických studií obrany a bezpečnosti rumunské Národní univerzity obrany, napsal kapitolu *Stabilizace Iráku mezi očekáváním a realitou*. Netají se tím, že Iráčané ve své většině vidí v koaličních vojácích okupanty a nyní jde v podstatě o civilní válku mezi vzbouřenci a koalicí spolu se zvolenými představiteli státu. Zavést v této zemi západní hodnoty má vzhledem k historickému vývoji malou šanci. („Model západní demokracie se zdá být neslučitelný s iráckou kulturou a civilizací.“) Kritickým momentem podle něho je, že v této zemi je ropa. Vyřešit vzniklou postkonfliktní situaci je proto dlouhodobou záležitostí, navíc i proto, že se začalo špatně. Bez mezinárodní pomoci to nepůjde. K tomu významně přispívá i Evropská unie otevřením kanceláře v Bagdádu, pomocí ve výši 718 miliónů eur a přípravou 300 odborníků.

Josef Procházka je autorem kapitoly *Příprava a plánování operací založených na dosažení výsledných efektů – příklad na operaci Irácká svoboda*. Vychází z málo dodržované teze generálporučíka Jay Garnera, že „...den, ve kterém se začíná vytvářet válečný plán, je den, ve kterém se zahajuje rovněž plánování poválečné obnovy“. Možná první problém je v tom, že postkonfliktní stabilizace Iráku byla svěřena americkému ministerstvu obrany v úzké koordinaci s ministerstvem zahraničních věcí. Nelze se proto ani divit, že rozpory v představách o poválečném uspořádání vznikly již mezi těmito dvěma rezorty.

S předcházející kapitolou úzce souvisí vynikající studie editora publikace Vlastimila Galatíka *Dopady přípravy a způsobu vedení operací na výchozí podmínky a průběh postkonfliktní stabilizace*. Upozorňuje na to, že už v přípravě a vedení bojové operace je založen úspěch či neúspěch postkonfliktní stabilizace. Mnohé závisí zvláště na tom, k jakým dochází ztrátám na životech, zvláště civilistů, i k jakým chybám při operaci došlo. Čím dál víc také záleží na tom, jakou roli sehrají média, a to zvláště pokud jde o fenomén *války v přímém přenosu*. Záběry z nočního bombardování Bagdádu zcela jistě popudily nejen arabský svět, ale i mnohé lidi na jiných kontinentech, možná v rané fázi, s výjimkou Američanů.

Tématem kapitoly Antonína Krásného jsou *Vojensko-politická východiska řešení situace v Iráku*. Neváhá označit situaci v této zemi za občanskou válku a z textu je patrné, že nesouhlasí s destrukcí iránské armády a státního aparátu, jakkoli ovládaného sunnitskými baasisty. Východiskem pro něho je na první pohled skeptická teze, že „jednoduché řešení neexistuje“, nevidí jej ve zvyšování počtu koaličních vojáků a eventuálním rozšířením konfliktu proti Íránu, ale paradoxně v příkladu Vietnamu, který se osvědčil – jednoduše odejít. Jistá šance spočívá v tom, že v kurdevských a šíitských provinciích je poměrně stabilizovaná situace, problémem je Bagdád a jeho okolí. Neobejde se to bez jednání se Sýrií a Íránem, do kterého se Američanům moc nechce, ale nic jiného jim nezbude, jak konečně naznačují první kontakty.

Ale čím déle se bude jednání oddalovat a situace v Iráku horšit, tím méně bude druhá strana ochotna jednat. Nejpravděpodobnějším důsledkem bude rozdělení země na tři části. Nejjednodušší situace by s výjimkou šíitské enklávy v Bagdádu byla situace v šíitské části, etnicky složitější ve střední sunnitské a se zahraničně politickými doby v kurdevské. Nejméně by se takovým vývoj líbil sunnitům, i když tím mohou získat.

Sedmá kapitola Miroslava Hřebíčka se nazývá *Situace ozbrojených sil a účast vojenské policie ve stabilizační fázi*. Dokazuje, že irácký konflikt je příkladem asymetrické války, na kterou není americká armáda s jejími spojenci dostatečně připravena. Přitom po vojenském vítězství začala poměrně v rychlém sledu stále koordinovanější gerilová válka – teroristické akce, atentáty, přepady koaličních vojsk i irácké policie, útoky ze zálohy, nástrahy a léčky zaměřené na ozbrojené síly, infrastrukturu i na početná shromáždění civilistů, např. na tržištích. Je vedena především sunnitskými muslimy a spjatá s mezinárodním terorismem. Přispěla k tomu nezvládnutá počáteční stabilizace, což vedlo k chaosu a tím i ztrátě důvěry obyvatelstva i přesvědčení o správnosti útoku. Z amerických osvoboditelů se stali okupanti, příčinou konfliktu ne přinést svobodu a demokracii, ale ropa. Průběh irácké války prokazuje trend, že zatímco ve vojenských střetnutích ztráty klesají, o to více v období tzv. postkonfliktní situace stoupají. Tu jsou v budoucnosti schopny nejspíš řešit speciálně připravené vojenské síly nebo pravděpodobně efektivněji vojensko-policejní síly. V této souvislosti měla velmi pozitivní roli česká vojenská policie, a to zvláště při přípravě dvou tisíc iráckých policistů.

Ivo Pikner prezentuje ve své kapitole specificky vojenské téma *Použití zbraňových systémů v bojové činnosti a stabilizaci Iráku*. Ilustruje v něm nejmodernější způsoby vedení boje a použitých zbraňových systémů (moderní tanky Abrams a Challenger-2, stejně tak obrněná vozidla, dělostřelectvo a letectvo, které se však nesetkalo s odporem) lokálních konfliktech, jakým útok na Irák je. Veřejnosti je většinou známo jen nasazení vojenských sil a zbraňových systémů v okamžiku otevřeného započetí ozbrojeného konfliktu. Méně se ví, že před začátkem invaze jsou nasazovány speciální jednotky, které provádějí hloubkový průzkum a sabotáže, jako jsou Delta Force; Navy Seals a SAS. K ušetření ztráty na životech civilního obyvatelstva je sice používána přesně naváděná munice, zejména laserově a družicově naváděných pum

v převážně většině leteckých, přesto stále se potvrzuje zkušenost, že o život přichází více bezbranných civilistů než stále lépe připravených a vybavených vojáků.

Zatímco v první světové válce padlo nebo bylo zraněno desetkrát víc civilistů, nyní je poměr opačný. Irák to znovu potvrzuje, zvláště v postkonfliktní fázi. Rozdíly jsou i ve ztrátách útočících jednotek. Zatímco během operace zahynulo 139 amerických vojáků, nyní jejich ztráty na životech dosáhly počtu 3600; počet zraněných je přitom obvykle čtyř- až šestinásobný. V následující gerilové válce byly v podstatě na straně koalice využity dosavadní zbraňové systémy (nadále se prokázala užitečnost tanků, i když se předpokládá jeho záměna menší kolovou verzí přepravitelnou i vzduchem); teroristé jsou vyzbrojeni ručními pěchotními zbraněmi, zvláště samopaly typu Kalašnikov. I při zjevné vojenské převaze koaličních sil a jejich spokojenosti se zbraňovými systémy a celkovou vybaveností do budoucna ovšem určitým problémem je, jak dalece se osvědčí při střetnutí s obdobně vybaveným protivníkem.

Jedním z nepřehlédnutelných témat se v kapitole *Uplatnění doktrinálních principů informační války a psychologických operací ve válce a v postkonfliktní stabilizaci Iráku* zabývá Janusz Mika. Prahnutí po relevantních informacích a psychologické faktory doprovázejí všechny násilné konflikty a války, v moderních válkách jsou s rostoucím významem elektroniky a výpočetní techniky pochopitelně sofistikovanější. Ne marně se proto mluví i o informační válce, která se vede na strategické, operativní i taktické úrovni, útočně i obranně. Vítězství je determinováno dispozicemi s adekvátními informacemi a schopností ovlivnit myšlení a postoje protivníka včetně civilistů.

„Podle vojenského vedení USA,“ píše autor, „musí efektivní informační boj velitelům zabezpečit možnost vnutit protivníkovi falešnou představu o situaci a donutit ho, aby vedl bojovou činnost v podmínkách, které jsou pro něho nevýhodné.“ Znamená to zajistit bezpečnost informační infrastruktury, utajení činnosti vojsk, operační maskování, kontrapropagandu, kontrarozvědku, elektronickou ochranu a speciální informační operace; patří sem elektronický boj a internet jako nový fenomén války. Američanům se dařilo vést informační válku především v období ozbrojeného konfliktu.

V poslední desáté kapitole nazvané *Náklady na válku a obnovu Iráku – rozhodující role USA* se Veronika Mazalová zabývá tím, řečeno aktuálním jazykem, co je obvykle až na prvním místě. Dokumentuje zároveň, po jistém poklesu na konci tisíciletí, enormní růst vojenských výdajů po 11. září 2001. Ty se dostaly přes bilión dolarů ročně, přičemž polovinu z toho vydávají Spojené státy, a to zvláště na válku v Iráku a v Afghánistánu. Na jednoho člověka činí výdaje 137 dolarů a ujíždá to 2,5 % světového HDP. Pokud jde o Irák studie americké Akademie věd a umění předpokládala v optimistické variantě výdaje v letech 2003-2012 ve výši 990 miliard dolarů, v pesimistické dvojnásobek 1,9 biliónu dolarů. Odhad se zdál přehnaný. Studie Demokratické strany předpokládala výdaje ve výši 48-60 miliard dolarů (válka v Zálivu přišla Američany na 80 miliard dolarů). Kongresový výbor předpokládal vydat na vojenskou operaci 20 miliard dolarů, celkově 44 miliard dolarů. Dosud USA vydaly 364 miliard dolarů. Jen málo z toho šlo na obnovu Iráku, nemalou část zhlitla korupce.

Závěrem je možné dodat, že publikace vychází v pravý čas. Následovat by měly studie porovnávající iráckou válku s afghánskou, ale především již ukončenou vietnamskou, což by umožnilo i zamýšlet se nad ukončováním takových operací.

*Text byl zpracován v rámci výzkumného záměru
FSV MSM0021620841 – Rozvoj české společnosti v EU: rizika a výzvy (2005-2010, MSM).*

-ar-